

REHBER ÖĞRETMENLİĞİN MURPHY YASALARI

Selami SÖNMEZ*

Hayatın bütün pozisyonlarında geçerli bir söz bulunabilseydi hayat yarı yarıya kolaylaşırdu. (Victor Hugo)

Geliş Tarihi: Kasım, 2017

Kabul Tarihi: Aralık, 2017

Öz

Çeşitli konularda listelenmiş ve Murphy Kanunları adıyla anonim hâle gelmiş kuralların, prensiplerin bir benzerlerinin rehber öğretmen için vazedilen örnekleri 58 madde hâlinde sıralanmış, özellikle genç rehber öğretmenlerin ilgisine sunulmuştur.

Bu ilkeler yazarın düşünceleri olup, anonim hâle gelmeleri ve rehber öğretmenleri tarafından benimsenmeleri umulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Rehber öğretmen, Murphy kanunları, hayat prensipleri.

MURPHY LAWS OF GUIDE TEACHING

Abstract

Similar principles totalling 58 items resembling the laws that are listed about various issues and known as Murphy Laws are offered to the attention of our young Colleagues.

These principles are the personal thoughts of the author and are hoped to be anonymous and adopted by guide teachers all over the world.

Keywords: Guide teacher, Murphy laws, principles of life.

Giriş

Rehberlik aklın akılla kontrol edilmesidir (Selami Sönmez)

“Akıllı insan aklını kullanan insandır. Fakat daha da akıllısı yanındakilerin aklını da kullanan insandır.” Strateji ve lojistik uzmanları bu cümleyi çok sık kullanırlar. Lakin bu cümleye bir ilave daha yapılabilir. Çünkü insanın çok daha akıllısı mevcuttur. O da; geçmiş nesillerin de aklını kullanan insandır. Bu ise; daha önce düşünülmüş, yazılmış, yayınlanmış kütüphaneler dolusu bir rezerve erişmiş veri, bulgu, belge ve dokümanlarına ulaşarak onları da karara ve davranışa katabilmekle mümkündür.

* Yrd. Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi, K. K. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ssonmez@atauni.edu.tr.

Dünyanın en pahalı değeri tecrübedir. Tecrübenin parasal değeri yoktur. İşte Murphy Yasaları tecrübenin aktarılma arzusunun bir sonucudur. Bu ise daha doğru, daha isabetli karar verebilmenin temel şartlarından biri belki de birincisidir.

Murphy Yasaları'nın amacı; tecrübe denilen yaşanmış hayat kırıntılarını, sözü az mesajı güçlü kılarak, sektörün diğer üyelerine unutamayacakları bir söyleyiş formunda sunmak ve yaygınlaştırmaktır.

Bu çalışmanın amacı ise; okullarda görevli rehber öğretmenlerin mesleki uygulamalarında kullanabilecekleri tecrübe kaynaklı ilkeleri, tavsiyeleri, uyarıları değişik çözüm ya da yaklaşım alternatiflerini bir liste hâlinde onlara sunarak, onlarda bir düşünce zenginliği meydana getirmek suretiyle, mesleki başarılarına katkıda bulunmaktır. Kısaca kararlarını daha zengin alternatif koleksiyonundan seçmelerini, hiç olmazsa problem karşısında kararsız kalmamalarını sağlamaktır. Çünkü savaşta bir komutan için en kötü durum yanlış karar vermek değil, kararsız kalmaktır.

Murphy Kanunlarının Orijini

Murphy Kanunları ilk kez 1949 yılında Captain E. Murphy tarafından çeşitli problemler karşısında bir çözüm metodu veya tehlike uyarısı olarak ileri sürülmüş ilke, tavsiye ve vecize şeklindeki ilginç önerilerden oluşmuştur.

Murphy'nin ilki; "Anything that can go wrong will go wrong" (*Yanlış gitme olasılığı bulunan bir şey yanlış gider*) şeklinde formüle edilmiş ilkeleri, emrinde çalışan proje yöneticisi George Nicholos'un sebep olduğu bazı tersliklerden esinlenerek vazedilmiştir denir. Zaman içinde pek çok kişi iş esnasındaki benzer terslikleri Murphy Kanunu adı altındaki listeye eklemiş, bu kurallar anonim bir hal almıştır. Hatta her mesleğin Murphy Yasaları'nın oluşmasına doğru bir gidiş görülmektedir.

Murphy Yasalarının en popüler olduğu sahalardan birisi belki de birincisi askerliktir. Çeşitli askerî birliklerde savaş sanatına dair çeşitli prensipler "Murphy Savaş Yasaları" adı altında listelenmiştir.

Murphy Kanunlarının Mahiyeti

İnsanı diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerden biri de; onun son derece gelişmiş bir bio psişik ve bio sosyal yapısının sonucu olarak sahip olduğu sosyal iletişim kabiliyetidir. Toplumların sosyal kurumlarını hususi ifadeyle kültürlerini oluşturup medeniyetler kurabilmiş olmalarının temelinde onların sosyal iletişim ve etkileşim kabiliyetleri vardır. Bu kabiliyet insanlar arasında bilgi, görgü ve tecrübenin paylaşılması ve eğitim dediğimiz mekanizma ile

nesilden nesile aktarılması şeklinde şekillenmektedir. Bu oluşumda insanlar arası dil, tavsiye ve taklidin ehemmiyeti çok büyüktür. Hz. Muhammed'e (sav.) "Din nedir?" diye sorulunca "Din tavsiyedir." demiş olması manidardır. Gabriel Tarde'nin ise "Toplum taklittir." dediğini biliyoruz.

Ferdî (psikolojik) ve toplumsal (sosyolojik) gelişimin iki temel faktörü olan tavsiye ve taklidin bir edebî sanat hâline gelmesi; yeterince incelenmiş, işlenmiş ve ilginç olması ile az söz ile çok ve derin mesaj içermiş olmasına bağlıdır. Ancak bu nitelikteki tavsiyeler kalıcı, etkili ve unutulmaz olur. Özellikle dinler, ideolojiler, felsefi sistemler, siyasi örgütler tavsiyenin ve sloganın bu özelliğinden büyük ölçüde yararlanırlar. İşte Murphy Kanunları dinlerin, ideolojilerin ve felsefi kuramların değil de herhangi bir meslek ya da araştırma alanına ait ilginç fikir, tavsiye ve uyarıların bir kompozisyonundan oluşmaktadır.

Dünya literatüründe hayatın bir yönüne ya da geneline, felsefeye (epistemolojik, etik, estetik), veya herhangi bir mesleğin ilkelerine yönelik özlü tavsiye örneklerine daha milattan önceki asırlardan itibaren rastlamaktayız. Mesela; kronolojik olarak

- * Hz. Musa'nın "On Emri",
- * Konfücyus'un "Sözler"i,
- * Buda'nın "Öğretisi",
- * Hint Edebiyatı'nın "Vedalar ve Upanişadlar"ı,
- * Epiktetos'un "Düşünceler ve Konuşmalar"ı,
- * Hz. Muhammed'in "Hadisler"i,
- * Yusuf Has Hacibin "Kutadgu Bilig"i,
- * İbn-i Sina'nın "Kanun ve Şifa"sı,
- * Gazali'nin "Devlet Başkanına Öğütler"i,
- * Machiavelli'nin "Hükümdar"ı,
- * Campenella'nın "Prens"i,
- * Pascal'ın "Düşünceler"i,
- * Descartes'in "Felsefenin İlkeleri",
- * Montaigne'in "Denemeler"i,
- * Dale Carnegie'nin "Söz Söyleme İş Başarma Sanatı",

- * Selim Sabit Efendi'nin "Rehnuma-i Muallimin (Muallimlere Öğütler)"i,
- * Cenab Sehabettin'in "Tiryaki Sözleri",
- * Ali Fuad Başgil'in "Gençlerle Başbaşa"sı,
- * Helio Gomez'in "Kaliteli Sözler"i,

gibi eserler aslında Murphy Kanunları realitesinin birer prototipi ya da esin kaynağı kabul edilebilir.

Rehber Öğretmenliğin Murphy Kanunlarının Bilimselliği

Nitel araştırma niteliğindeki bu çalışmanın omurgasını teşkil eden "Rehber Öğretmenliğin Murphy Kanunları" birtakım kaynaklardan alıntılar şeklinde değil; araştırmacının mesleki tecrübeleri sonucunda şekillenmiştir.

Şüphesiz bu ilkeler laboratuvar kaynaklı ve istatistiksel verilerle desteklenmiş bilgiler ve bulgular değildir. Matematiksel doğrular hiç olmayabilir. Fakat mantıki bir değere sahip olduğuna inanılan bu ilkelerin hizmetteki rehber öğretmenlere; öğrenci, eğitim öğretim, okul, ülke, insan ve insanlığa yönelik yaklaşımlarında, mesleki planda aldıkları kararlarında kendilerine bir bakış açısı zenginliği ve bir fikir derinliği sağlayacağı düşünülmektedir. Karar öncesinde bir alternatif bolluğu, bir seçme zenginliği sağlayan bu ilkeleri şüphesiz edebî ürünler olarak kabul etmek gerekir.

Rehber Öğretmenliğin Murphy Kanunları

Stratejistler "*Bir idarecinin yanlış karar vermesinden daha kötü şey kararsız kılmasıdır.*" derler. Rehber öğretmenlerin okullardaki uygulamaları esnasında daha hızlı ve daha doğru kararlar verip, daha isabetli tercihler yapabilmelerine yardımcı olabilmek amacıyla araştırmacı tarafından ortaya konan ilkeler şunlardır:

1. Rehber öğretmen okulun gören gözü, duyan kulağı, kanayan yarasıdır.
2. Sınıf öğretmeni sınıfın, rehber öğretmen okulun rehberidir.
3. Rehber öğretmen problemi odasında beklemez, problem sahibine veya olay mahalline kendi ulaşır.
4. Beş tip rehber öğretmen vardır; cezalandırıcı, sınırlandırıcı, yönlendirici, uyarıcı, aydınlatıcı.
5. Modern rehber öğretmen aydınlatıcı ve uyarıcıdır. Çünkü "bilinen tehlike, tehlike değildir."

6. Rehber öğretmen için okulda sürpriz yoktur. En normalinden anormaline kadar her şey oyunun içinde vardır.
7. Bir okulda gerçek bir rehber öğretmen gelmesi ve olması gereken yere şeytandan önce gelen ve varandır.
8. İlk olayı söndürmekte bir bardak suyu geciktiren rehber öğretmen, okula itfaiyeyi çağırarak zorunda kalabilir.
9. Toplumun değerlerinden bağımsız rehberlik yapılmaz.
10. Felsefesi, amacı ve politikası olmayan rehber öğretmen ne yapsa amatördür.
11. Öğrenciyi ne olduğuna inandırırsan, ona uygun davranmaya mecbur edersin.
12. Bir rehber öğretmenin dünyasında tesadüfe yer yoktur.
13. Rehber öğretmenlik bilgi, tecrübe ve devamlı bir karşılıklı etkileşim işidir.
14. Rehber öğretmenlikte başarının ilk şartı kusursuz ve profesyonelce kullanılabilen bir iletişim becerisidir.
15. Rehber öğretmen okuldaki her öğrencinin hikâyesini bilir, gününü gözlemler, geleceği hakkında fikir sahibidir.
16. Rehber öğretmenin ilgi çemberi genelden özele iç içe geçmiş insanlık, ülke, bölge, şehir, okul, sınıf ve öğrenci dairelerinden oluşur.
17. Okul içi rehberlikte başarı sistemli ve sürekli bir istihbarata bağlıdır. Bu anlamda rehberliğin terörle mücadeleden bir farkı yoktur.
18. Rehberlikçi deli gibi görünebilir. Bu kamuflajdır. Zira her an akıllıca davranır.
19. Her öğretmenin iki gözü olur tek şey görür. Rehber öğretmenin iki gözü vardır ama dört şey görür. Bir gözü basına, bir gözü ebeveyne ve bir gözü de öğrenciyi dönüktür.
20. Rehber öğretmene göre bir toplumsal olayda, faili meçhul bir vukuat aydınlanıncaya kadar okul çatısı altındaki herkes şüphelidir. Hatası ispatlanıncaya kadar her şüpheli masumdur.
21. Rehber öğretmen öğretmenliğin ruhunu temsil eder.
22. Bir rehber öğretmen sadece üç otoriteye tabi olabilir. Tanrı, toplum ve bilim.
23. Oturduğu yerden rehberlik yapan rehber öğretmen yarım bir rehber öğretmendir. Onun durumu doktorun hastayı görmeden reçete yazmasına benzer.

24. Birinci ilkemiz çocuğa yardım ve rehberlik etmekten önce ona zarar vermemektir.
25. Dünya, ülke, bölge, insan ve insanlık ile ilgili talebi olmayanlar bu mesleği yapmasın. *“Sıradan sebeplerle bir savaşa girenler, sıradan sebeplerle savaşı terk ederler.”*
26. Rehberlik aklın akılla aydınlatılması, kontrol edilmesidir.
27. Ömürleri boyunca öğrenmeye devam etmeyenler kendini aşamaz, hizmet için gerekli olan isteği ve motivasyonu da devamlı olarak bulamazlar.
28. Rehber öğretmenin etkisi sesinin kuvvetine değil, sözünün kıymetine bağlıdır.
29. Dengeli kararlar vermek büyük ölçüde ruh, zihin ve beden dengesine bağlıdır.
30. Çevrenizdeki insanlara güven vermeniz, bilgili olmanızdan daha önemlidir.
31. Rehber öğretmen görev yaptığı okulda; polis kadar araştırmacı, savcı kadar toplumcu, hâkim kadar adil, vali kadar sorumlu, cumhurbaşkanı kadar ufuklu olmalıdır.
32. Allah’a, ülkeye, bölgeye, insana ve insanlığa borucumuzun bilincinde değilseniz; bu meslekten zevk alamayacaksınız, asla birinci sınıf olamayacaksınız, çok çabuk yorulacaksınız ve çok hızlı yıpranacaksınız demektir.
33. Okulunuzda sizi ilgilendiren her şey yolunda gidiyorsa tuzağa düştünüz demektir.
34. Rehber öğretmen seyredilebilir bir fiziki yapıya sahip olmalıdır. Kıyafeti karşısındakilere sevgi, saygı, güven temin eden mesajlar vermelidir.
35. Bir öğrenciye mesleki rehberlik yapmak onun kendine, ailesi, ülkesi ve insanlığa bir ömür boyu optimal hizmet yapacağı işini belirlemek demektir.
36. Sevmediğinizi eğitemezsiniz fakat bu çocukla fizik teması gerektirmez.
37. Birini örnek alın fakat onun izinden gitmeyin. Çünkü başkalarının izinden gidenler hayatta iz bırakamazlar.
38. Ruh ve zihin sağlığının üç şartı vardır. Kendini bil, kendin ol, kendini kabullen.
39. Öğrencinin zekâsı hatasından belli olur.
40. Mesleğin geleceğinin sigortası meslek ahlakıdır.
41. Bir gram tedbir bir kilo tedaviden daha değerlidir.
42. İnsan şeref ve haysiyetini tehdit eden en büyük tehlike paradır.

43. Çocuğu hatasından döndürmenin en etkili yolu onu muhtemel sonuç ile yüzleştirmektir.
44. Şu beş gücü yanınıza alamazsanız, çocuk rehberliğinde başarılı olmada iddialı olamazsınız: Allah, aile, akran, okul, toplum.
45. Bilmediğimizi söylemek, uydurmaktan daha onurludur.
46. Dürüstlük modası hiç geçmeyen bir politikadır.
47. Öğrencinin davranışı sözünden daha doğrudur.
48. Son kapıdan çıkmadan son baktığınız ayna, son gördüğünüz siz olun.
49. İki okulu karşılaştırırken idarelerini, öğretmenlerini ayrı rehber öğretmenlerini ayrıca karşılaştırm.
50. Öğrenciyi madalyaya götüren en önemli faktör bir diğer madalyadır.
51. Öğrenmeyi bırakan kişi gençliğinde de, ihtiyarlığında da olsa yaşlıdır. Öğrenmeye devam eden kişi gençtir. Yaşamdaki en muhteşem şey zihninizi genç tutmaktır.
52. Rehberlikte bütün pozisyonlarda geçerli altın kural şudur: Altın kural diye bir şey yoktur. Çünkü hiçbir çocuk veya pozisyon değerinin tekrarı değildir.
53. Rehber öğretmen kazanamayacağı mücadeleye girmez.
54. Rehber öğretmenin en etkili silahlarından biri de sabırdır. Onun tesbihi demirden olur.
55. Okulun bütün öğretmenlerini ve idaresini yanınıza almadan etkili önleyici rehberlik yapamazsınız.
56. Bütün rehber öğretmenlerin yolu sevgiden geçer.
57. Bir alışkanlığı bertaraf etmenin en makul, ekonomik ve pedagojik yolu yerine başka bir alışkanlık koymaktır.
58. Bir insanı eğitmek onun geleceğine karar vermek demektir.

Sonuç

Anonim Murphy Kanunlarının çeşitli dillere tercüme edilerek daha çok meslek mensubuna ulaşmış ve giderek daha popüler hâle gelmesi; onların fonksiyonel olarak önemli bir iş başardıkları anlamına gelmektedir.

“Rehber Öğretmenliğin Murphy Yasaları” olarak listelenen tavsiye ve uyarılar henüz yeteri kadar rehber öğretmenin dikkatine sunulmuş değildir. Onların tepkileri araştırmacıya bu yasaların geleceği yani geçerliliği hakkında önemli ipuçları verecektir. Araştırmacı tarafından oluşturulan bu yasaların geniş bir ilgi ve kabul görererek insanlığa hizmet eder bir konuma ulaşması arzulanmaktadır.

Kaynaklar¹

- ADDINGTON, J. (1994). % 100 Düşünce Gücü (Çev. Birol Çetinkaya). İstanbul: Akaşa Yayınevi.
- ADLER, A. (1977). *İnsanı Tanıma Sanatı*. (Çev. Şelale Başar). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- AHMET, E. (1986). *Ariflerin Menkibeleri*. (Çev. Tahsin Yazıcı). İstanbul: MEB. Basımevi.
- AKSUN, Z. N. (1979). *Dünder Taşer'in Büyük Türkiyesi*. İstanbul: Ocak Yayınevi.
- AKYOL, T. (1983). *Tarihten Geleceğe*. Ankara: Ocak Yayınları.
- AKYÜZ, H. (2001). *Türk Eğitimcileri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- AKYÜZ, H. (2002). *Kutadgu Bilig'de Sosyo Pedagojik ve Siyasal Söylem*. Erzurum: Eser Ofset.
- AKYÜZ, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- ANADOL, C. (1977). *Tarihe Hükmeden Millet 1, 2*. İstanbul: Millî Kültür Yayınları.
- ANDREAS, S. and FAULKNER, C. (2001). *NLP Başarının Yeni Teknolojisi*. (Çev. Alican Azeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- ARISTOTELES. (1975). *Politika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ARVASI, S. A. (1977). *İnsan ve İnsan Ötesi*. İstanbul: Işık Yayınevi.
- AYDIN, B. (2007). *Rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- AYDOĞAN, M. (2009). *Bitmeyen Oyun*. İzmir: Umay Yayınları.
- AYTAÇ, K. (1981). *Çağdaş Eğitim Akımları*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- AYVERDİ, S. (1976). *Millî Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*. İstanbul: MEB. Basımevi.
- AYVERDİ, S. (1976). *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- BALTACIOĞLU İ. H. (1994). *Türke Doğru*. Ankara: AKM Yayını.
- BAŞGİL, A. F. (1979). *Gençlerle Başbaşa*. İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- BİLEN, M. (ty.). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Ankara: Armoni Ltd. Şti. Yayını.
- BLUNT A. W. F. (1984). *Batı Uygarlığının Temelleri*. (Çev. M. Erim). İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- BOLAY, H. (1987). *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları,
- CAN, G. (2008). *Rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- CARNEGIE, D. (1977). *Söz söyleme ve İş Başarma Sanatı*. (Çev. Ö. Rıza Doğrul). İstanbul: Tokar Yayınları.
- CARREL, A. (1973). *İnsan Denen Meçhul*. İstanbul: Yağmur Yayınları.

¹ Kaynaklar kısmında konuyla ilgili olarak rehber öğretmenlerin kütüphanesinde bulunması ve okumaları gereken eserler dikkatlere sunulmuştur.

- CASSION, H. N. (1975). *İnsanları İdare Etme Sanatı*. (Çev. Ömer Rıza Doğrul). İstanbul: Toker Yayınları.
- CELMAN, H. Y. (1989). *Eğitim Sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- CÜCELOĞLU, D. (2000). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- CÜCELOĞLU, D. (2000). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DAY, R. A. (2000). *Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır?* (Çev. G. A. Altay). Ankara: TÜBİTAK.
- DEMİREL, Ö. (2000). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- DESCARTES, R. (1987). *Yöntem Üzerine Konuşma*. (Çev. Afsar Timuçin). Ankara: Cumhuriyet Dünya Klasikleri.
- DESCARTES, R. (1988). *Felsefenin İlkeleri*. (Çev. Mehmet Karasan). İstanbul: MEB Yayınları.
- DÖNMEZER, S. (1982). *Sosyoloji*. Ankara: Savaş Yayınları.
- DURKHEIM, E. (1950). *Terbiye ve Sosyoloji*. (Çev. İ. Memduh Seydol). İstanbul: Sinan Matbaası.
- EFLATUN. (1975). *Devlet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EGEMEN, B. Z. (1965). *Terbiye İlminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi*. Ankara: AÜ. İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- EISENBERG, S. and DELANEY, D. J. (1998). *Psikolojik Danışma Süreci*. (Çev. N. Ören. M. Takkaç). İstanbul: MEB Yayınları.
- EL GAZZALİ. (1972). *Dalalekten Hidayete*. (Çev. A. S. Fırat). İstanbul: Şamil Yayınevi.
- ELİBAL, S. (1985). *İlim ve İdeoloji*. Ankara: Birlik Yayınevi.
- EPIKTETOS. (1967). *Düşünceler ve konuşmalar*. (Çev. Burhan Toprak). İstanbul: İnkılap ve Aka.
- ERGİL, D. (1984). *Toplum ve İnsan*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- ERGÜN, M. (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- ERŞAHİN, C. (2007). *Başarı Öyküleri*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- ERŞAHİN, C. (2013). *Hayatı Değiştiren 1001 Söz*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- EVLİYAOĞLU, G. (1971). *Nerede Duruyoruz?* İstanbul: Hareket Yayınları.
- FRANKL, E. V. (1991). *İnsanın Anlam Arayışı*. (Çev. Selçuk Budak). Ankara: Edosos Yayınevi.
- GELB, M. J. (2002). *Düşünmenin Tam Zamanı*. (Çev. Taylan Bilgiç). İstanbul: Arion Yayınevi.
- GÖKALP, Z. (1976). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Dede Korkut Yayınları.
- GÖZE, E. (1977). *Meşhurların Son Sözleri*. İstanbul: Kervan Yayınları.
- GRENARD, F. (1971). *Babur*. (Haz. Orhan Yüksel). İstanbul: MEB Basımevi.
- GRENARD, F. (1989). *Asyanın Yükselişi ve Düşüşü*. (Çev. Orhan Yüksel). İstanbul: MEB. Basımevi.
- GÜNGÖR, E. (1993). *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- GÜVENÇ, B. (1974). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HORNER, C. ve WESTACOTT, E. (2001). *Felsefe Aracılığıyla Düşünme*. (Çev. Ahmet Arslan). Ankara: Phanix Yayınevi.
- HORNEY, K. (1980). *Çağımızın Tedirgin İnsanı*. (Çev. Ayda Yörükkan). Yüksel Matbaası.
- İLHAN, A. (1972). *Hangi Battı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- İMAM-I, G. (1963). *Devlet Başkanlarına (Nasihatler)*. (Çev. Osman Şekerci). İstanbul: Sinan Yayınevi.
- İZZETBEGOVİÇ, A. (1993). *Doğu ve Batı Arasında İslam*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1977). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Duran ofset Matbaacılık.
- KANAD H. F. (1942). *Milliyet ideali ve Topyekün Millî Terbiye*. Ankara: Çankaya Matb.
- KANAD, H. F. (1930). *Terbiye ve Tedris Tarihi 1, 2*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- KANAD. H. F. (1938). *Pedagoji*. Ankara: Gazi Terbiye Ens. Neşriyatı.
- KANSU, N. A. (1939). *Pedagoji Tarihi*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- KAPTAN, S. (1983). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Bilim Yayınları.
- KÖKLÜGİLLER, A. (1978). *Atasözleri ve Özdeyişler*. İstanbul: Kaya Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: DİB. Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1973). *Barthold W. İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: DİB Yayınları.
- KRECH, D., CRUTCHFIELD, R. S. and BALLACHEY, E. L. (1983). *Cemiyet İçinde Fert*. (Çev. Mümtaz Turhan). İstanbul: MEB Yayınları.
- KRSCHENSTEİNER, G. (1931). *Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi*. (Çev. İ. Hakkı). Ankara: Köy Hocanı Matbaanı.
- KURTHAN, A. B. (1982). *Sosyal İlimler Metodolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- KURTKAN, A. (1986). *Millî Eğitim Stratejimiz Nasıl Olmalıdır?* İstanbul: TDAV Yayınları.
- KUTAY, C. (1980). *Tarih Ne Zaman İbrettir*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- LUNDBERG, A. vd. (1985). *Sosyoloji*. (Çev. Özer Ozankaya). Ankara: Işın Yayıncılık Ltd. Şti.
- MACHIAVEL. (ty.) *Hükümdar*. (Çev. Vahdi Haya). Remzi Kitabevi. İstanbul.
- MEDAWOR, P. B. (1997). *Genç Bilimadamına Öğütler*. (Çev. Nermin Arık). Ankara: Tübitak.
- MEDİCİ, A. (1972). *Yeni Eğitim*. (Çev. Nihal Önal). İstanbul: Varlık Yayınevi.
- MEHMET A. B. (1974). *Başımıza Gelenler 1, 2*, İstanbul: Kılıç Kitabevi.
- MEHMET, İ. (1981). *Milliyet Nazariyeleri ve Milîl Hayat*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- MERİÇ, C. (1977). *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- MILLER, A. (2003). *Başlangıçta Eğitim Vardı*. (Çev. Şirin Baykan). İstanbul: Arion Yayınları.
- MİYOSOĞLU, M. (1980). *Devlet ve Zihniyet*. İstanbul: Elifbe Yayınları.
- MONTAIGNE. (1999). *Denemeler*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Cem Yayınevi.
- MORE, T. Y. (1981). *Utopia*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Cem Yayınevi.
- NAFİ, A. (1930). *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi.
- NEIL, A. S. (1996). *Bir Eğitim Mucizesi*. (Çev. G. D. Nalbantoğlu). Adana: Baki Kitabevi.
- NİYAZİ, M. (1993). *Türk Devlet Felsefesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- OKAY, B. (1998). *Konfüçyus*. İstanbul: Okyanus Yayınları.
- OSMAY, N. (1994). *Düşünce Atlası*. Ankara: Çark Kitabevi Yayınları.
- OSMAY, N. (2001). *İnsan Mühendisliği*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- ÖGEL, B. (1984). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- ÖZÇELİK, D. A. (1981). *Araştırma Teknikleri*. Ankara: Eğitim Yayınları.
- ÖZTUNA, Y. (1999). *Türk Tarihinden Yapraklar*. İstanbul: MEB. Yayınevi.

- PEALE, N. V. (2002). *Olumlu Düşünmenin Gücü*. (Çev. Şahin Cüceloğlu). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- PEROUTKA, F. (1979). *Bildiri*. (Çev. A. Kodigil). İstanbul: Tur Yayınları.
- ROBBINGS, A. (1993). *Sınırsız Güç*. (Çev. Mehmet Değirmenci). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- ROSOVSKY, H. (1995). *Üniversite Bir Dekan Anlatıyor*. Ankara: TÜBİTAK.
- RUSSEL, B. (1974). *İnsanlığın Geleceği*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- RUSSEL, B. (1977). *Dünya Görüşüm*. (Çev. Semih Tiryakioğlu). Ankara: Varlık Yayınevi.
- RUSSEL, B. (1984). *Eğitim Üzerine*. (Çev. Nail Bezel). İstanbul: Say Yayınları.
- SAFA, P. (1978). *Eğitim Gençlik Üniversite*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- SARAÇBAŞI, E. (1972). *Unutulmaz Sözler Antolojisi*. Ankara: Sander Yayınları.
- SAYGIN, O. (2007). *Beyin Gücünü Geliştirme*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- SCHWARTZ, D. J. (1996). *Büyük Düşünmenin Büyüsü*. (Çev. Tanal Türkoğlu). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- SEKMAN, M. (2003). *Başarı Üniversitesi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- SENGE, P. M. (2003). *Beşinci Disiplin*. (Çev. A. İldeniz ve A. Doğukan). İstanbul: YKY.
- SHARP, D. L. (1957). *Why Teach?* New York: Henri Holt and Company.
- SİNANOĞLU, O. (2002). *Hedef Türkiye*. İstanbul: Otopsi Yayınevi.
- SOLAK, A. (2006). *Felsefe ve Eğitim*. Ankara: Hegem Yayınları.
- SÖNMEZ, S. (1990). *Genç Öğretmen*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- SULTAN, V. (1974). *Maarif*. Ankara: MEB Basımevi.
- ŞEHABEDDİN, C. (1978). *Tiryaki Sözleri*. İstanbul: 1001 Temel Eser Tercüman.
- TANERİ, A. (1993). *Türk Devlet Geleneği*. İstanbul: MEB Yayınları.
- TİMUR. (1974). *Benim Devletim-Tüzükat-ı Timurin ve Cengiz Yasası*. İstanbul: Fetih Yayınevi.
- TİTİZ, T. (ty.). *Ezbere Hayır*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- TOZLU, N. (1998). *Erdemli Toplum Yolunda*. Ankara: 21. yy. Yayınları.
- TURAN, Ş. (1990). *Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- TURHAN, M. (1980). *Garplışmanın Neresindeyiz*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- ÜLKEN, H. Z. (1872). *Genel Felsefe Dersleri*. Ankara: AÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- ÜLKEN, H. Z. (1979). *Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- ÜNAL, T. (1977). *Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi*. İstanbul: Burak Yayınları.
- WEBE, A. (1938). *Felsefe Tarihi*. (Çev. H. V. Eralp). İstanbul: Devlet Basımevi.
- WILLIAMS, L. (2004). *Çocuğunuzu Keşfedin*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- YAZICIOĞLU, M. (2010). *Beyaz Veda*. Erzurum: Zafer Print Ltd. Şti.
- YILDIRIM, C. (1979). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YÜCEL, H. A. (1998). *İyi Vatandaş İyi İnsan*. İstanbul: MEB Yayınları.